

Az írásszakértői vélemények relevanciája Magyarországon

ABSTRACT

Although expert reports/opinions play an important role in Hungarian criminal proceedings, there are no official For research, however, the judgment databases provide credible and free data material, which can be used to analyze not only the judicial evaluation mechanism of the means of proof, but also the position and stability of expert opinions, attitudes of law enforcers, and acceptance or rejection. In Hungary, the Collection of Court Decisions is the public database that allows to collect of analytical materials for such research with its free-text search engine. Based on the judgments of the BHGY, the present research reveals the general, characteristic volumes of expert secondments on diagrams and thematic maps, thus providing a snapshot of the court presence of forensic experts. In addition, it presents the diversity of the evaluation aspects of the written expert opinions expressed in the judgments and adds to the elaboration of the uniform system of judicial evaluation criteria urged by the relevant Hungarian legal literature.

Keywords: expert opinion ■ handwriting expert ■ judgment database ■ judicial evaluation

---

I. A SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNYBŐL SZÁRMAZÓ BIZONYÍTÉK

A magyar büntetőeljárás jogban a bizonyítás eszközei a tanúvallomás, a terhelt vallomása, a szakvélemény, a pártfogó felügyelői vélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz (ideértve az iratot és okiratot is) és az elektronikus adat.^[1] A bizonyítási eszközökből származó bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító erejük.^[2] A szabad mérlegelés elve alapján egyik bizonyítási eszköz sem erősebb a másiknál, a szakértői véleménynek ugyanolyan súlya van, mint például egy tanúvallomásnak vagy tárgyi bizonyítéknak.^[3]

A szakértők – akik főszabály szerint igazságügyi szakértők, kivételes esetben eseti szakértők – fontos szereplői a büntető igazságszolgáltatásnak. Feladatuk, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a független-

[1] A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 165. §.

[2] Be. 167. § (3) bek.

[3] Vö. Nogel, 2020, 26-27.

ség és pártatlanság követelményének megtartásával eldöntsék a szakkérdést, és segítsék a tényállás megállapítását.^[4] Különleges szakértelmükre szükség lehet a büntetőeljárás minden egyes szakaszában. Jelen tanulmányban kifejezetten a bírósági szakaszra kívánok fókuszálni.

Az igazságszolgáltatás a bíróság feladata.^[5] A büntetőeljárásban a bíróság – ahogy az ügyészség és a nyomozó hatóság is – a döntését valósághű tényállásra alapozza.^[6] A bíróság a bizonyítási eszközökön keresztül – például szakértői vélemények által – ismeri meg a valósághű eseményeket, állapítja meg a tényállást és dönt a büntetőjogi felelősség kérdésében. A folyamat során a bizonyítási eszközöket és bizonyítékokat egyenként és összességében is értékeli, míg végül kialakul az ítélet meghozatalához szükséges belső bírói meggyőződés. Nogel Mónika szerint érdemleges bizonyítási cselekmény mechanikusan, folyamatos értékelés nélkül nem hajtható végre,^[7] Móra Mihály pedig a szakvélemény értékelésének fontosságát a következőképpen hangsúlyozza: „A szakértői vélemény adatainak vizsgálata, illetve kritika nélküli átvétele felcseréli a szakértői feladatokat a bírói funkcióval és a szakértőt a tényállás bírójává teszi.”^[8] A szakértői vélemény esetében a bíróság a hiteltérdemlőséget vizsgálja, hiszen a kompetenciája magára a szakkérdésre nem tejed ki.^[9] Fontos hangsúlyozni, hogy „a hiteltérdemlőség eljárásjogi fogalom, nem azonosítható a szakvélemény tényleges helytállóságával, tehát azzal, hogy az objektív valóságot közvetíti-e”.^[10] A szakvélemény akkor hiteltérdemlő, „ha a szakvéleményre vonatkozó jogi és szakmai előírások, a logika szabályai maradéktalanul teljesülnek; a szakértő sem jogi sem szakmai tilalmat nem szegett meg; véleménye nem szenved logikai hibában, így a szakértői vélemény alkalmas a jogalkalmazó különleges szakértelmének pótlására”.^[11]

A jogalkotó a bírótól azt várja el, hogy döntéseit olyan ellentmondásoktól mentes tényekre alapozza, „...amelyek mind a formális logika szabályai szerint, mind pedig saját belső meggyőződése szerint megegyeznek a valósággal.”^[12] Gadó szerint viszont a bírói megismerési folyamat során nem beszélhetünk természet-tudományos vagy matematikai egzaktsággal rendelkező teljes bizonyosságról, csak bírói meggyőződésről, amelynek lényege „...a bizonyítékoknak a bírói szubjektum szűrőjén való áthaladása”^[13]. Ez a közfelfogást és az élettapasztalatokban koncentrálódó gyakorlatot jelenti, és nem a teljes bírói szubjektivitást.^[14]

[4] Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (a továbbiakban: Szaktv.) 3. § (1) bek.

[5] Be. 11. §.

[6] Be. 163. § (2) bek.

[7] Nogel, 2020, 260.

[8] Móra – Kocsis, 1961, 285.

[9] Nogel, 2018.

[10] Nogel, 2020, 227.

[11] Nogel, 2020, 213.

[12] Kúria, 2017, 164.

[13] Kúria, 2017, 164.

[14] Kovács, 2020, 285.

A szubjektív elemek teljes kizárása a szakértői következtetés meghozatala során sem reális, hiszen a szakértői következtetés levonására még objektív vizsgálati módszerek esetében is emberi tevékenység eredményeként kerül sor. A szakértői megismerés fokára vonatkozóan (tehát a következtetés határozottsági fokáról) a szakértőnek adatokat kell szolgáltatnia. A határozottsági foknak a szakvéleményből következő bizonyítékok bizonyító ereje szempontjából is jelentősége van.^[15]

Gadó szerint sok esetben a szakértő „...már magát az ítéletet szolgáltatja az eljáró bíró számára.”^[16] Ezzel az jelenséggel kapcsolatban éles kritika fogalmazható meg, hiszen a szakértő és a jogalkalmazó feladata az eljárásban eltérő.^[17]

II. SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNYEK A BÍRÓSÁG ÍTÉLETEIBEN

1. A bírósági ítéletek nyilvánossága

A bíróság tárgyalása nyilvános, a Be. csak kevés esetben teszi lehetővé a zárt tárgyalás tartását.^[18] A bíróság a tárgyaláson hozott határozat rendelkező részét teljes terjedelmében, indokolását pedig akkor is nyilvánosan hirdeti ki, ha a tárgyalásról a nyilvánosságot kizárta. Utóbbi szabály alól kivételt jelentenek azok a határozat indokolásának részét képező adatok, amelyek nyilvánosságra hozatala azon érdek sérelmét eredményezné, amelynek védelmében a zárt tárgyalást a bíróság elrendelte.^[19] 2007 óta a legtöbb ítélet anonimizált formában bárki számára hozzáférhető. Az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény értelmében ugyanis a 2007 július 1. napját követően hozott ítéleteket – bizonyos kivételektől eltekintve – 30 napon belül közzé kell tenni az interneten. Az internetes közzététel webhelye a birosag.hu, az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (OIT) által működtetett Bírósági Határozatok Gyűjteménye (BHGY).

Az adatbázis alapvető szerepe az igazságszolgáltatás feletti társadalmi kontroll érvényesítése, konkrétan a jogállamiság biztosítása érdekében az igazságszolgáltatás nyilvánosságának, a bírósági működés átláthatóságának a megteremtése a demokratikus rendszerek legrégebbi igazságszolgáltatásra vonatkozó elvének megfelelően. „Az állam működésével kapcsolatos információk megszerzése és szabad terjeszthetősége teszi lehetővé, hogy véleményt formáljunk az állami és önkormányzati szervek tevékenységéről, annak törvényességéről

[15] Nogel, 2020, 190.

[16] Gadó, 2010, 21-38.

[17] Vö. Tremmel, 2006.

[18] Be. 436. § (1) bek.

[19] Be. 438. § (2) – (3) bek.

és hatékonyságáról, ellenőrizzük tevékenységüket.”^[20] Az igazságszolgáltatás (a bírósági tárgyalások és ítéletek) nyilvánosságának és a magánszférát érintő személyes adatok védelmének elve közötti konfliktust az anonimizálás oldja fel.

2. A szakértői vélemények szerepének kutatása ítélet-adatbázisokban

A szakértői vélemények perbeli szerepéről, jelentőségéről számszerű adatokat tartalmazó hivatalos statisztikák úgy általában véve nem készülnek. A Belügyminisztérium Bűnügyi Statisztikai Rendszerében (bsr.bm.hu) sincs a bíróságok által felhasznált szakértői vélemények számáról, sorsáról nyilvántartás, de még a bíróság hivatalos statisztikái sem tartalmaznak ilyen jellegű adatokat. Az Igazságügyi Minisztérium ugyan gyűjti az igazságügyi szakértők ügyforgalmára vonatkozó statisztikai adatokat,^[21] ám ezeket nem teszi közzé.

Az ítélet-adatbázisok az alapvető célokon túl kutatási szempontból rendkívül nagy jelentőséggel bírnak: az ítéletek szövegei hiteles és ingyenes kutatási anyagot biztosítanak. Az ítéletekből megismerhetők a bizonyítási eszközök értékelési mechanizmusa, a jellemző bírói attitűd, a bizonyítékok kezelésével és értékelésével kapcsolatban kialakult különféle gyakorlatok és szokások. Az ítéletek elemzése a valós képet tárja elénk, a szakértői vélemények elfogadási vagy elutasítási okainak megismerése pedig hozzásegíti a szakembereket a bírói értékelést támogató szakmai ajánlások kidolgozásához.

Horváth János 2010-ben például orvosszakértői vélemények megállapításainak ítéletekre kifejtett hatását vizsgálta 51 db bírósági akta feldolgozásával.^[22] Adatforrásként az Egészségügyi Tudományos Tanács Igazságügyi Bizottságának (ETT IB) felülvéleményeit használta. Eredményei közt szerepel az ETT IB kirendeléseinek a száma, az igazságügyi szakértői intézmények szakvéleményeinek száma, a felperes megbízásából készült magánszakvélemények^[23] aránya, a felülvélemény és a rákövetkező ítélet között eltelt több mint 1 éves meghaladások aránya.

Zódi Zsolt a BHGY adatbázist Big Data-ként értelmezve a 2012-2017 közötti évekből a korábbi esetekre történő hivatkozások mintázatait kutatta a magyar bíróságok ítéleteiben. Arra a kérdésre kereste a választ, „...hogyan mozognak-e a kontinentális jogrendszerek, és benne a magyar jogrendszer a precedensjog irányába?”^[24] Kutatásának idején a BHGY már több mint 60 ezer ítéletet tartalmazott.

[20] Eötvös, 2009, 7.

[21] Az igazságügyi szakértők statisztikai adatszolgáltatásáról, a kamarai költségátalány bevallásának és megfizetésének szabályairól, valamint az igazságügyi szakértő által vezetett adattovábbítási nyilvántartásról szóló 13/2016. (VI. 29.) IM rendelet.

[22] Horváth, 2010, 261.

[23] Kovács, 2015, 11.; Kovács, 2016, 24.

[24] Zódi, 2017, 505-513.

Külföldi példával élve, 2019-ben a kínai nyilvános bírósági ítélet-adatbázis elemzésével tárták fel^[25] a kézírásszakértői vélemények bírósági perekben való felhasználási jellegzetességeit, abból a célból, hogy finomítani lehessen a szakértői vizsgálatokra vonatkozó Daubert-kritériumrendszert.^[26]

3. Szakértői vélemények a BHGY ítéleteiben

A Bírósági Határozatok Gyűjteménye egy kincsesbányát jelent azon kutatók számára, akik a magyar bírósági ítélezés valós belső sajátosságait kívánják feltárni. A BHGY-be feltöltött határozatok szövegei szabadon böngészhetők, az ügyek lefolyása, a bizonyítás részletei, az egyes szereplők – köztük a szakértők – bírói döntéshez való hozzájárulása, a bírói döntést alakító sok-sok tényező, és maga a bírói ítélet és annak indoklása is megismerhető.

Az ítéletek a BHGY adattárba digitalizált és anonimizált formában, folyamatos jelleggel kerülnek feltöltésre, számítógépes fájlként, letöltési lehetőséggel. Az indulás első két évében a bíróságok 21 ezer határozatot publikáltak, felhasználói részről pedig havonta körülbelül 4-5 ezer letöltés történt.^[27] Az adatbázis felhasználói felülete évekig állt a kritikák kereszttüzében, a működésével kapcsolatban elégedetlenség okait az Eötvös Károly Intézet gyűjtötte össze, és fogalmazott meg javaslatokat az OIT számára 2009-ben a használhatóbbá tétel érdekében. Kifogásolták többek között a 30 napon túli feltöltést, a határozatazonosítók inkonzisztenciáját, a keresési eredménylista találatainak hiányzó rendezési elvét, a szabadszöveges keresés elégtelenségét. A javításra, megújításra több mint 10 évet kellett várni, a tapasztalat szerint a felhasználói leírás pedig még mindig pontatlan, hiányos vagy túlzó. Legnagyobb problémái a keresési és találati logika ismeretlensége, a találati lista rendezhetőségének hiánya, és ami kutatási szempontból szívfájdalom, hogy az ítéletek adatbázisként nem, csakis egyesével tölthetők le. Nyilvánvalóan előny, de inkább alapvető elvárás, hogy az ítéletek tematikusan – időintervallum, jogterület, ügýtípus, ügyszám, ítéletet hozó bíróság stb. – válogathatók le.

Jelenleg a BHGY adatbázis tartalmát közel 200.000 ítélet képezi, aminek felét a büntető- és a polgári ügyekben keletkezett fájlok teszik ki. Az ítéletekben minden bizonyításban részt vett szakértői vélemény megemlítésre kerül, ha a szakvéleménynek volt bírói értékelése, az is. Ez azt jelenti, hogy az egyes szakértői területek szakvéleményeire hivatkozó ítéletek a megfelelő kulcsszavak megadásával kiszűrhetők az adatbázisból elemzés céljára, a „megfelelő” szót pedig itt a szó szoros értelmében kell venni. A következőkben bemutatott számadatokhoz és eredményekhez a BHGY keresője által és némi Excel-képletezással jutottam.

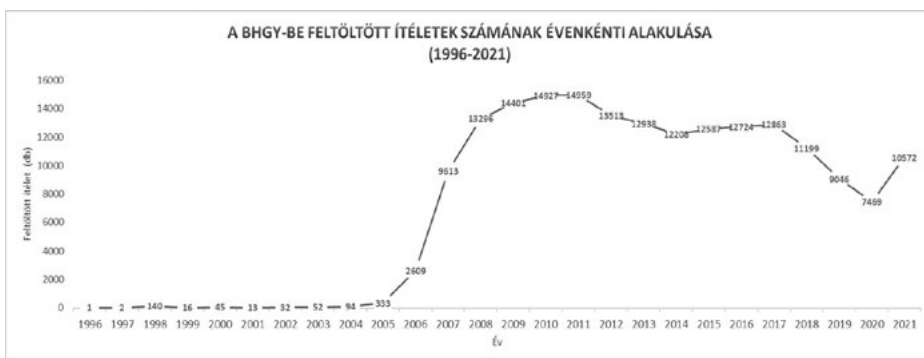
A BHGY a keresés pillanatában (utólag is töltenek fel ítéleteket) 1996-tól tar-

[25] Li - Li, 2019, 181.

[26] Daubert, 1993, 585.; Nogel, 2019a; Kovács - Nogel, 2017.

[27] Eötvös, 2009, 54.

talmaz közzétett határozatot. '96-ban egyetlen ítélet kapható találatként, amely egyébként azonnal tartalmaz is szakértői bizonyítást. 1996 és 1999 közötti időszakból 159 ítélet van, az ítéletek évenkénti száma jelentősen csak 2006-tól nőtt meg. 2007-ben egy év alatt már közel 10 ezer ítéletet publikáltak, 2021 év végére pedig az adatbázis tartalma meghaladta a 185 ezer fájlt. A feltöltött ítéletek mennyiségének alakulása az 1. ábrán látható.

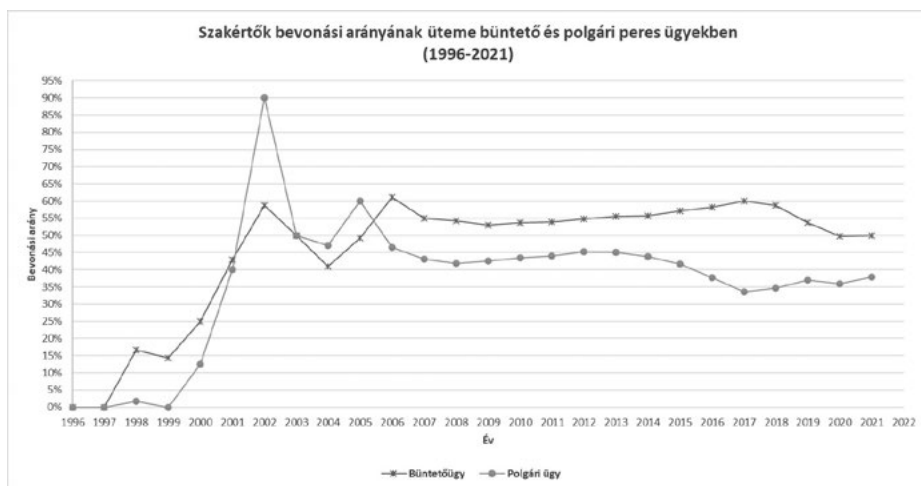

*1. ábra: A BHGY ítélet-adatbázis feltöltési üteme
(Forrás: a BHGY ítélet-adatbázisból, saját gyűjtés alapján)*

A BHGY ítéleteiből adatok gyűjthetők a szakértői kirendelések általános, jellemző volumeneiről is, és tágabb intervallumskálán elemezhető a büntető vagy akár a polgári peres ügyekben való szakértői bevonások aránya. Bérces Viktor szerint egyre gyakoribbak a szakértői kirendelések, ami „egyfelől az ügyek, az egyes tényállások komplexitásának, másfelől a technikai, illetőleg tudományos fejlődés következtében heterogénné váló szakkérdések »széles skálájának« tudható be”.^[28] Azt a 2007-es tanulmányban szereplő vizsgálati eredményt is igazolni lehet az adatbázis-szakértőt említő ítéleteivel, miszerint „...az elmúlt öt évben már a büntető ügyek közel 50%-ában került sor szakértő bevonására, míg korábban - a '90-es évek első felében - ez az arány nem érte el a 40 %-ot.”^[29] A 2. ábra alapján a szakértői kirendelések kezdeti növekedési üteme valóban erős volt mind a büntető-, mind a polgári ügyekben, ahogyan azt Kereszty írja, de a 2000-es évek végétől stagnáló állapotba került. Az ítéletek alapján az összes büntetőügybe való szakértői bevonások arányának éves ingadozása 2007 és 2019 között csupán 7% körül mozgott. Az ingadozás mértékét a 2020-21-es évek Covid-19 járványa is csak körülbelül 3%-kal tágította.

[28] Bérces, 2019, 112.

[29] Kereszty, 2007, 106.

2. ábra: Szakértők büntető és polgári peres ügyekben való jelenlétének alakulása
(Forrás: a BHGY ítélet-adatbázisból, saját gyűjtés alapján)

4. Kriminálisztikai szakértők a BHGY ítéleteiben

Az angolszász államokban az ujjnyomat, a biológiai anyagmaradványok,^[30] a nyom, a fegyver, a kézírás és az okmány eredetére vonatkozóan szakértői megállapításokat tevő szakértőket hagyományosan forenzikus szakértőnek nevezik.^[31] Ez az öt klasszikus forenzikus szakértői ág egyre több tudományterülettel egészül ki, mint a fizika, a kémia, a biológia, a bűnügyi orvoslás vagy az informatika, csak néhányat megemlítve. Hazánkban a „kriminálisztikai” terület nem teljesen fedi le a „forenzikus” szakterületeket.^[32] Az igazságügyi szakértői szakterületekről szóló törvény^[33] 12. melléklete 9 szakterületet sorol a kriminálisztikai szakterületbe: a nyomszakértést, az okmányszakértést, a fegyverszakértést, az írásszakértést, az ujjnyomatszakértést, a forenzikus vegyészetet, a forenzikus fizikát, a forenzikus geológiát és a forenzikus botanikát. Jelen tanulmányban a „forenzikus” jelzőt azokra a szakterületekre használom, amelyek esetében a hazai jog és az angolszász terminológia között átfedés van: okmányszakértés, írásszakértés, nyomszakértés, ujjnyomatszakértés és fegyverszakértés.

[30] Nogel – Pádár – Czebe – Kovács, 2019, 604.

[31] Kovács, 2021, 1741.; Kovács, 2022, 341-343.

[32] Nogel, 2019b.

[33] Az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet.

A BHGY összes, közel 200.000 bírósági ítéletében a forenzikus szakértői vélemény előfordulási arányára vonatkozó adatokhoz szintén kulcsszavas kereséssel jutottam, ennek eredményét mutatja az 1. sz. táblázat. A táblázat „Összesen” sora alapján az öt területen csaknem 7.000 esetben voltak a bizonyításba legalább egy forenzikus szakértőt. Az 1. sz. táblázatban a bevont szakértői vélemények szakértői ágak szerinti megoszlása is nyomon követhető.

Forenzikus szakértői területek	Bírósági ítéletek száma (db) 1996-2021
Okmányszakértés	629
Írásszakértés	3680
Nyomszakértés	1229
Ujjnyomatszakértés (daktiloszkópus)	476+7
Fegyverszakértés	891
Összesen	6912

1. táblázat: Azon bírósági ítéletek száma, amelyben legalább egy forenzikus szakértői bizonyítást emlitenek (Forrás: a BHGY ítélet-adatbázisból, saját gyűjtés alapján)

5. Írásszakértői vélemények a BHGY ítéleteiben

A táblázat kiugró értéke az írásszakértés, ezek szerint a klasszikus forenzikus szakértői tevékenységen^[34] belül a kézírás azonosításával foglalkozó írásszakértés a legerőteljesebb terület. A megoszlás alapján az írásszakértői vélemények felhasználása több mint felét teszi ki az összes forenzikus szakértői véleménynek, és kis híján háromszorosa a nyomszakértésnek. Ez meglepő, hiszen a nyomszakértő vizsgálati anyaga a legsokszínűbb, a legváltozatosabb megjelenésű (lábbelinyomok, fészítő, vágó, szűrő eszközök nyomai, gépjármű gumiabroncs nyomai), indokoltnak éreznénk a rangsor első helyét, mégis úgy tűnik, az okiratok nagy tömege és azok könnyű hamisíthatósága az első helyre sorolja a kézírás szakértését.

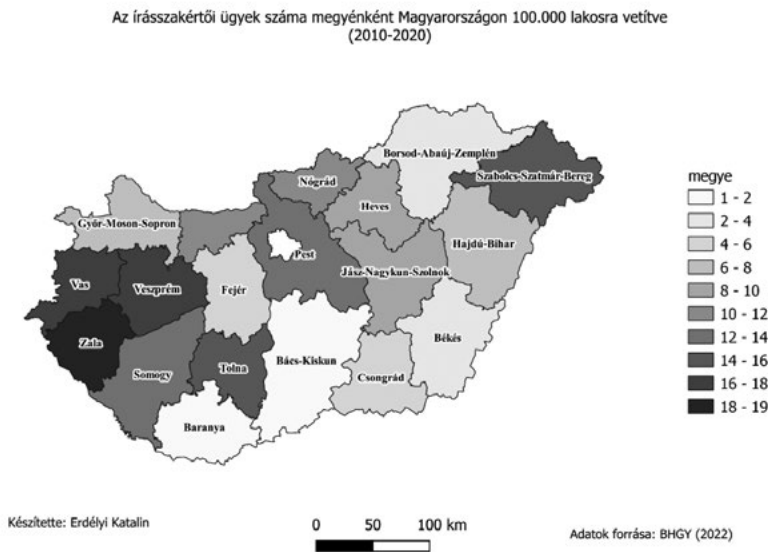
Az írásszakértői véleményeket tartalmazó bírósági ítéletek összeszámolásához a BHGY keresőjében az „írásszakértő” kulcsszót használtam. Ez esetben a keresést megyei bontásban, 2010 és 2020 közötti időszakra végeztem el. Így egy tág időintervallum alapján tudtam „pillanatképet” adni az írásszakértői bizonyítási bírósági jelenlétéről. Az egyszerű táblázatos adatmegjelenítés helyett térképeket szerkesztettem, ezekhez a Quantum GIS térinformatikai szoftvert

[34] Kovács, 2020a, 325.

használtam. Az ítéletekből nyert statisztikai adatokat az internetről szabadon letölthető téradatokkal (például Magyarország területét és megyéit tartalmazó poligonokkal) kapcsoltam össze, ez vezetett a 3. ábrán látható térképi megjelenítéshez.

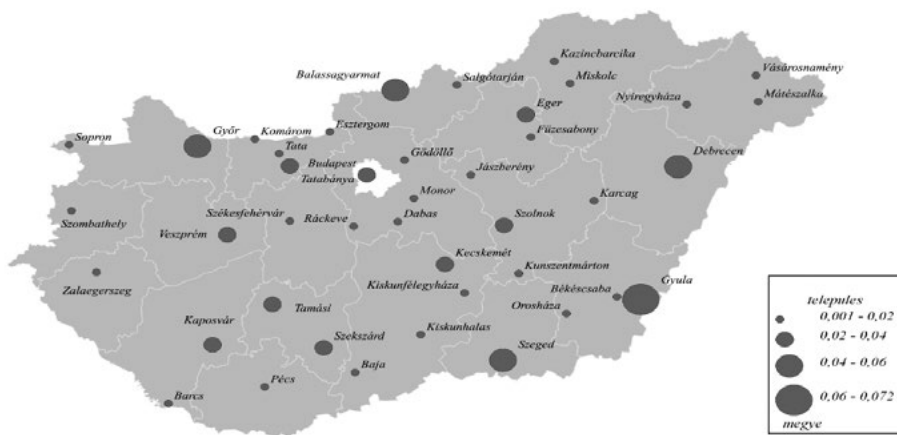
A 3. ábra térképe azt közvetíti, hogy az írásszakértői ügyszűrűség a vizsgált 10 évben Zala megyében, illetve Vas, Veszprém és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt a legkiemelkedőbb. Azaz ezen megyék bíróságain tárgyalták Magyarországon a legtöbb olyan ügyet, amelyben írásszakértői bizonyításra került sor, ezek a helyszínek a bíróságon tárgyalt írásszakértői ügyek „forró pontjai”. A térképen jól látszik, hogy a „forró pontok” mindegyike a határ mentén helyezkedik el, ami jellegzetes mintázatként fogható fel. Érdeemes lenne ennek okára vonatkozóan is vizsgálatot folytatni.

3. ábra: Írásszakértői ügyszűrűség a magyar bíróságokon 100.000 lakosra vetítve (2010-2020) (Forrás: a BHGY ítélet-adatbázisból, saját gyűjtés alapján)

A következő, 4. sz. ábra QGIS térképének elkészítésébe már KSH adatokat is bevontam. A térkép városi bíróságokként mutatja a magyar bíróságokon előforduló írásszakértői ügyek lakossághoz viszonyított arányát. A városokhoz tartozó, népesség arányában bemutatott írásszakértői ügyszűrűséget a kék körök jelzik.

**A magyar bíróságok írásszakértői ügyeinek népességarányos eloszlása
(2010-2020)**

4. ábra: A magyar bíróságokon tárgyalt írásszakértői ügyek népességarányos eloszlása (2010-2020) (Forrás: a BHGY ítélet-adatbázisból, saját gyűjtés alapján)

A lakosságárányos megjelenítés mutatja reálisan a kiugró adatokkal rendelkező helyeket, hiszen a nagyobb körzetű bíróságokon eleve több az ügy, így nagyobb az írásszakértői vélemények előfordulásának valószínűsége is. A térképen a járásbíróságok kis ügyforgalmuk miatt nem kerültek feltüntetésre. A legnagyobb kék körök az előző térképen is jellemző országhatár körüli elhelyezkedést mint „forró pontokat” prezentálják, ami megerősíti, hogy általában az okirathamisítást (is) tartalmazó ügyeket a határközei városok bíróságain tárgyalják. Ennek a jelenségnek ugyancsak érdemes lenne kutatni az okát, felmerülhet a külföldről behozott termékek (pl. gépjármű) iratainak a gyakoribb hamisítása.

A szakma felhígulása miatti aggodalmak okán az írásszakértők érdeklődésének tárgya lehet még az írásszakértői magánszakvélemények aránya. Az erre vonatkozó vizsgálataim eredménye a 2. sz. táblázatban látható.

Megye	Írásszakértői ügyek száma (2010-2020)	Írásszakértői ügyekben a magánvélemények száma (2010-2020)	Magánvélemények %-os aránya (2010-2020)
Bács-Kiskun	74	5	7%
Baranya	70	7	10%
Békés	60	3	5%
Borsod-Abaúj-Zemplén	80	5	6%
Fejér	44	2	5%
Győr-Moson-Sopron	153	11	7%
Hajdú-Bihar	196	13	7%
Heves	46	2	4%
Jász-Nagykun-Szolnok	56	5	9%
Komárom-Esztergom	49	2	4%
Nógrád	23	2	9%
Pest	1465	137	9%
Somogy	47	7	15%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	57	4	7%
Tolna	20	0	0%
Vas	24	3	13%
Veszprém	47	3	6%
Zala	27	2	7%
Csongrád-Csanád	147	15	10%
Végösszeg	2685	228	8%

2. táblázat: A magánszakvélemények száma és az összes írásszakértői ügyben képviselt aránya (Forrás: a BHGY ítélet-adatbázisból, saját gyűjtés alapján)

A 2. táblázat adatai azt mutatják, hogy a magán írásszakértői vélemények bírósági eljárásokba bekerülésének az aránya alacsony, átlagosan 8% körül mozog. Ettől egyes megyékben tapasztalhatók számszakilag jelentős eltérések, kiugró értékeket mutat például Somogy és Vas megye, ahol a magánszakvélemények aránya majdnem eléri az átlag kétszeresét. Tekintve viszont, hogy a magánszakvélemények száma (Pest megye kivételével) nem éri el az évenkénti 2 db-ot, ezek a kiugró értékek valójában nem sok relevanciával bírnak. Megemlítsésemre érdemes lehet még a Tolna megyéhez tartozó adat, miszerint 10 év alatt egyetlen magán írásszakértői vélemény sem keletkezett, vagy nem jutott el bírósági szakaszba. Nyilvánvalóan a legtöbb írásszakértői kirendelés Pest megyében történik, beleértve Budapestet is, ami több mint az összes kirendelés felét jelenti, de ez is csak az átlagos körül mozog.

III. AZ ÍRÁSSZAKÉRTŐI VÉLEMÉNYEK BÍRÓI ÉRTÉKELÉSE

Az írásszakértői vizsgálatok célja, hogy „...a tudományos alapon nyugvó fejlett technikai eszközök és alkalmazási módszereik igénybevételével az írásokkal kapcsolatos adott kérdésekben olyan véleményt lehessen alkotni, amely valamely tény eldöntéséhez segítséget nyújt”.^[35] Az írásszakértés tudományos jellegének kialakulása az 1930-as években kezdődött azzal, hogy a Szovjetunióban megjelent Potapovnak „Az írás kriminalisztikai szakértői vizsgálata” című munkája.^[36] A szovjetek az írást azonosító sajátosságok rendszerének megalkotásával rakták le a kézírás szakértésének tudományos alapjait.

Mint minden összehasonlítás-elvű azonosítás esetében, az írásvizsgálatoknál is felmerül annak a kérdése, mennyire validak, megbízhatóak, hitelt érdemlőek az írásszakértői vizsgálatok eredményei. Kármán Gabriella szerint annyiban, amennyiben „...közvetíti az igazságot a vizsgált kérdésben”.^[37] Nogel Mónika szerint a hiteltérdemlő szakvélemény nem feltétlenül az objektív valóságot („igazságot”) közvetíti, a szakvélemény hiteltérdemlősége csak annyit jelent, hogy a jogalkalmazóban nem kell észszerű kételynek ébrednie a tekintetben, hogy a szakvélemény helytálló.^[38]

A büntetőeljárásról szóló törvény szerint a bírónak a szakértői vélemény megfélemlőségét értékelnie kell. Az értékelés eredménye lehet elfogadás, vagy az aggályok kifejezése mellett figyelmen kívül hagyás. A szakvélemények fogyatékosági okaiként a törvény a tartalmi hiányosságot, az egyértelműség hiányát, az önmagával vagy a szakértő rendelkezésére bocsátott adatokkal való ellentétességet, a helyesség nyomatékos kétségét jelöli meg. Ilyen esetekben a szakvéleményt adó szakértő felkérhető felvilágosítás adására vagy a szakvélemény kiegészítésére.^[39] Ha ezek nem vezetnek eredményre, másik szakértőt kell kirendelni, akinek véleménye vagy megerősíti az előző szakértő véleményét, vagy annak ellentmond. Az ellentétes véleményezés problémája a szakértők együttes meghallgatása, a szakértői vélemények ütköztetése során oldható fel. Amennyiben a bíróság nem tud állást foglalni abban, hogy melyik szakértő véleményét fogadja el, és hogy szükséges-e még további bizonyítás, további szakértő is kirendelhető.^[40]

[35] Anti, 2004, 505.

[36] Potapov, 1938.

[37] Kármán, 2017, 100.

[38] Nogel, 2020, 213, 227.

[39] Be. 197. § (1) bek.

[40] Nogel, 2018, 294.

Az összes szakértői ágra figyelemmel a forenzikus szakértői vélemények igazságszolgáltatásba való beépülésére vonatkozóan sincsenek statisztikai adatok. Nem tudjuk, hogy például az írásszakértői véleménynek milyen a jogalkalmazói megítélése, milyen arányban kerülnek elfogadásra, figyelmen kívül hagyásra, milyen szempontok szerint történik az értékelés, milyenek ítéli a bíróság a bizonyítékra való alkalmasságot, és milyen indoklásai vannak az el nem fogadott írásszakértői véleményeknek. A bíróság ítéleteiből viszont ezek az információk kiolvashatók. Kutatásom dandárjában az már tisztán látszik, hogy az írásszakértői véleményeket a bírók jórészt értékelik, de a szempontok igen sokfélék, szinte véletlenszerűek, és hogy a szakvéleményekkel szembeni kifogások időnként komoly szakmai hiányosságokra irányítják a figyelmet. A 3. táblázat ízelítőt ad az írásszakértői vélemények bírói értékelésének stílusából, mikéntjéből, az elfogadásban/elutasításban szerepet játszó aspektusokról.

Határozatot meghozó bíróság, ügyszám	Törvényi tényállás (Btk., Ptk.)	Bírói értékelés	Bírói értékelési szempont
Pesti Központi Kerületi Bíróság 11.B.VI-VII.33.830/ 2013/9.	közokirat-hamisítás	„... a bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy bár valószínűségi szakvélemény született a jelen ügy kapcsán ... a bíróság számára elégséges volt ahhoz, hogy kétséget kizáróan megállapíthatónak találja a vádlott tagadásával szemben a vádlott bűnösségét ...”	a szakértői bizonyosság foka
Szolnoki Törvényszék 8.G.20.203/ 2012/100	vállalkozói díj és járulékai meg nem fizetése	„...A szakvélemény megállapítása a perben meghallgatott tanúk vallomásával - 'tanú 2', 'tanú 1', 'tanú 3' - összehangban áll. A bíróság szakértő2 írásszakértő véleményét elfogadta ítéltetése alapjául. ...”	a szakértői megállapítások többi bizonyítékkal való egybehangzósága
Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 4.Bf.303/2015/10.	csalás	„Megalapozottan jutott tehát arra a meggyőződésre, hogy az együttes véleményt adó írásszakértők véleményéből kell kiindulni, és a többi bizonyítékot is ennek tükrében szükséges vizsgálni.”	alkalmazott vizsgálati módszer tudományossága
Kúria, mint felülvizsgálati bíróság Pfv.I.20.074/ 2020/5.	végrendelet érvénytelensége	„A másodfokú bíróság kiemelte, hogy az írásszakértés nem egzakt tudomány...”	szakértői meghallgatás eredménye
Győri Ítéltábla Pf.IV.20.018/2020/8.	kölcsöntartozás és járulékai meg nem fizetése	„Az alperes indítványára kirendelt Név6 igazságügyi írásszakértő szakértői véleménye az említett szakvéleménnyel teljesen ellentétes volt; az ellentmondást az eljárás szakértő meghallgatásával sem sikerült feloldani, a perbeli szakértői vélemény aggályos maradt.”	a szakvélemény teljessége, érthetősége
Győri Ítéltábla Pf.IV.20.018/2020/8.	kölcsöntartozás és járulékai meg nem fizetése	„Az erre tekintettel kirendelt Intézet1 komplex vizsgálaton alapuló, a büntetőeljárásban eljáró intézet szakvéleményével egyező szakvéleménye aggálytalan, nem hiányos, nem homályos.”	szakértői elfogultság
Nyíregyházi Járásbíróság B.2555/ 2009/252	csalás, magánokirat-hamisítás	„A bíróság ... igazságügyi írásszakértőt a büntetőeljárásba nem vonta be, és a szakértői véleményét sem tudta elfogulatlannak tartani...”	szakértői névjegyzékben való szereplés
Pécsi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság Bf.I.161/2006/27.	rablás	„... olyan személy adott írásszakértői véleményt, aki írásszakértőként nem szerepel a szakértői névjegyzékben... a vélemény az ügyben csak mint okirati bizonyíték használható fel, nem tekinthető szakvéleménynek.”	

3. táblázat: Példák az írásszakértői vélemények bírói értékelésére (Forrás: a BHGY ítélet-adatbázisból, saját gyűjtés alapján)

A 3. sz. táblázat példái azt mutatják, hogy az ítéletekben igenis megnyilvánulnak olyan értékelési szempontok, amelyek „...alapján lehetséges a szakértői módszer laikus (nem szakértői) általi vizsgálata...”,^[41] ilyen például a szakértői bizonyosság foka, a szakvélemény érthetősége, a névjegyzékben való szereplés vagy a szakértői meghallgatás eredménye.

Egy 2017-es tanulmány is megfogalmazta a szakértői bizonyítással szemben alkalmazott kifogásokat, ezek között szerepel a nem validált, tudománytalan vagy téves szakértői módszerek alkalmazása, a szakértő szakmai vagy kommunikációs alkalmatlansága, a szakértői véleményekben lévő megállapítások meg nem értése miatti elutasítás, a bizalom hiánya, a szakvélemények felületen ellenőrzése a bíróságon, stb.^[42] Nogel Mónika, a szakértői bizonyítással foglalkozó szakemberek egyike sürgeti ezen felmerült értékelési szempontok egységesítését, egy olyan egységes szempontrendszer kimunkálásának a szükségességére hívja fel a szakma figyelmét, amely alapján a bíró érdemben és laikusként is vizsgálja tudja a szakvélemények hitelt érdemlőségét,^[43] mivelhogy „... a jogalkotó egyáltalán nem adja meg az értékelés szempontrendszerét.”^[44]

Az ítélet-adatbázisok kutatói számára nem kétséges, hogy a szabadon hozzáférhető bírósági határozatok elemzése megteremti a bizonyítási eszközök értékelését segítő szakmai szempontrendszerek kimunkálási lehetőségét, mert az ítéletekben maguk a jogalkalmazók nyilatkoznak arról, szakmai pályájuk során mely szempontok figyelembevétele vált be a leginkább. Kutatásom erre vonatkozó részében a forenzikus szakértői ágak legaktívabbjára, az írásszakértésre vonatkozóan elemeztem a BHGY ítéleteinek egy részét, véletlen mintavétellel. A 3. sz. táblázat példái az írásszakértői vélemények értékelési szempontjainak sokféleségéről tanúskodnak, ugyanakkor a szempontcsoportok kibontakozásának is tanúi lehetünk. Csupán a példák alapján legalább négy nagyobb klaszterre körvonalazható az írásszakértői vélemények értékelését támogató egységes bíró szempontrendszernek.

[41] Nogel, 2019, 12.

[42] Roberts, 2017, 2-3.

[43] Nogel, 2018, 303.

[44] Nogel, 2018, 251.; Nogel, 2020.

5. ábra: A bírósági ítéletek elemzése alapján az írásszakértői vélemények bírói értékelési szempontrendszere (Forrás: a BHGY ítélet-adatbázisból, saját gyűjtés alapján)

IV. ÖSSZEGZÉS

Az utóbbi évek releváns magyar szakirodalmi (Nogel, Kármán) egyre többet foglalkoznak a büntető eljárásban felhasznált bizonyítási eszközök értékelési problémáival. Ennek kapcsán különösen sürgetik a különböző szakértői területek képviselőit a bírói értékelést egységesítő és segítő szakmai szempontrendszerek kimunkálásában. A szakértői vélemények értékelési szempontrendszeréhez statisztikai adatok nem állnak rendelkezésre, de ez nem jelenti azt, hogy a lelkes kutatónak semmilyen adatforrása nincs. A szakmai értékelési szempontrendszer kidolgozásához a legjobb alapot maguk a bírók szolgáltatják, mégpedig az eddigi bizonyítékértékelési gyakorlataikkal. A szakértői véleményekkel kap-

csolatos jogalkalmazói álláspontok a bírósági ítéletekben rögzítésre kerülnek, nagy mennyiségű, rendkívül értékes kutatási anyagot képezve. A bírói gondolkodást – amelyről Gyekiczky Tamás A valóság igazsága: A bírói gondolkodás és perbeli bizonyítás című, bírók által kitöltött kérdőíves minta alapján készült statisztikai elemzésében így ír: „A bírói gondolkodás belső világáról objektív, statisztikai elemzésének nem forognak közkézen, sőt az efféle kísérletekre nagy részt szövegelemzések (ítéleti, vagy interjú szövegek) körében, esetleg nem ellenőrzött módszertani hipotézisek talaján került korábban sor. Nem bonyolódva bele itt és most az elméleti útvesztőkbe, tényszerűen megállapítható, a bírói gondolkodás „black box” jellegét megőrizte mind a mai napig...”^[45] – nem is igen lehet megismerni, csak a munkájukon keresztül. Az ítélet-adatbázisok elemzése által igen gazdag és színes kép festhető a bírók bizonyítékértékelési szokásairól, de olyan kvantitatív adatok is szerezhetők, mint az egyes szakértői területekre vonatkozó ügyszűrőség lakosságárányosan, bíróságárányosan vagy akár szakértőárányosan, az igazságügyi és magán szakértői vélemények aránya, mind az időszakonként, bíróságonként, ügýtípusonként vagy akár jogterületenként. A statisztikai adatokon túl külön adalékot jelent az ítéletek szövegelemzése által kibontakozó alappillérei a gyakorlati tapasztalatokon nyugvó egységes bírói értékelési szempontrendszernek.

IRODALOM

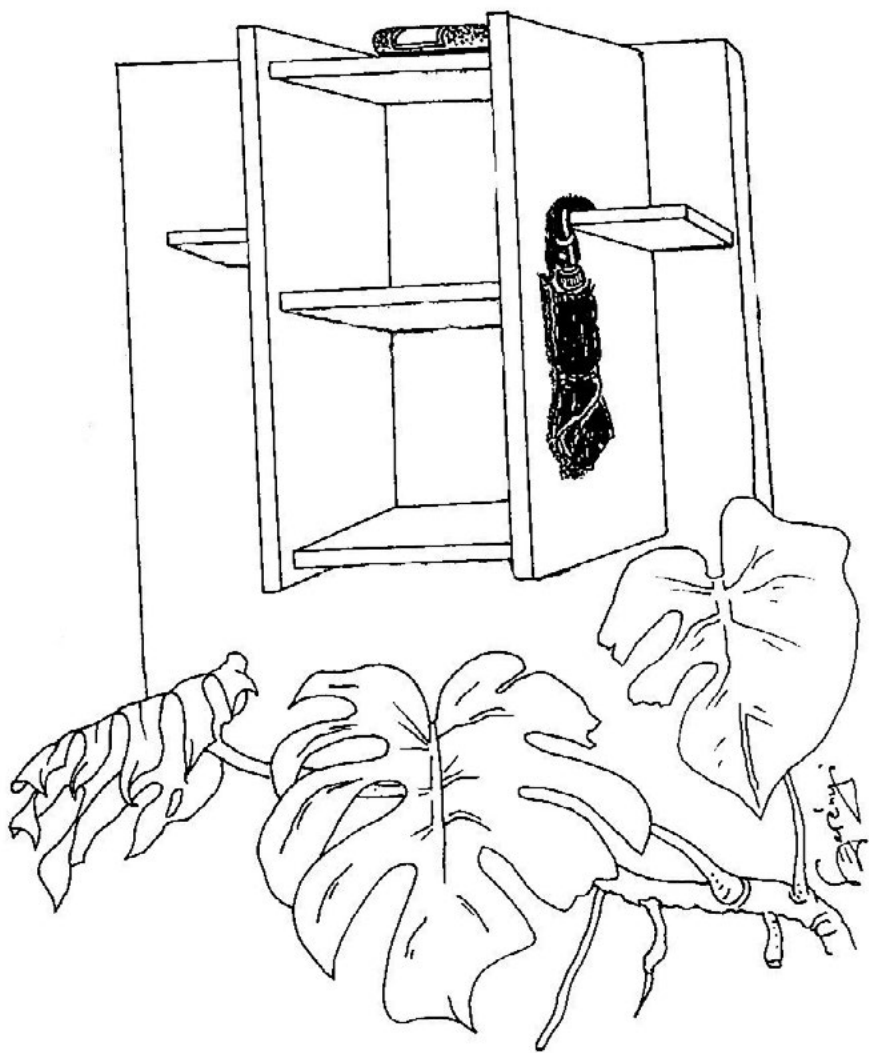
- Anti Csaba et al. (2004): *Kriminalisztika 1*. BM Duna Palota Kiadó, Budapest.
- Bérces Viktor (2019): A szakértői bizonyítás elvi és gyakorlati kérdéseiről. In: *Miskolci Jogi Szemle*. 2019/2. különszám, 1. kötet. 6
- Bérces Viktor (2018): A szakvélemények büntetőperbeli felhasználásának elvi és gyakorlati kérdéseiről. In: *Belügyi Szemle*. 2018/9. sz.
- Bing Li – Nian Li (2019): Handwriting expertise reliability: A review. In: *Journal of Forensic Science and Medicine*. 5(4). China.
- Daubert v. Merrel Dow Pharmaceuticals, Inc., 509. U.S. 579, 585 (1993). (Elérhető: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/509/579/>. Letöltés ideje: 2022. február 2.)
- Eötvös Károly Intézet (2009): *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága különös tekintettel a bírósági határozatok nyilvánosságára*. (Elérhető: http://ekint.org/lib/documents/1479478424-birosagok_nyilvanossaga_20090909_vegleges.pdf. Letöltés ideje: 2022. június 23.)
- Gadó Gábor (2010). Alapjogok védelme az új Polgári Törvénykönyvben. In: *Fundamentum*. 2010/1. sz.
- Horváth János (2010): Az igazságügyi orvos szakértői vélemények felülvizsgálata Magyarországon. In: *Orvostudományi Értesítő*. 2010/83 (4).
- Kármán Gabriella (2018): *A kriminalisztikai szakértői bizonyítás*. (Elérhető: <http://hdl.handle.net/10831/37482>. Letöltés ideje: 2020. március 18.)

[45] Kúria, 2017, 167.

- Kereszty Béla (2007): A szakértői bizonyítás valós szerepe a közlekedési bűncselekmények miatt indult büntetőeljárásokban. In: Nagy Ferenc (szerk.): *Ad futuram memoriam. Tanulmányok Cséka Ervin 85. születésnapja tiszteletére*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged.
- Kovács Gábor (2015): Szakértő vagy tanú? Felkért szakértő: kavics a cipőben. In: *Med et Jur*. 2015/4. sz.
- Kovács Gábor (2016): Dilemmák a magánszakértői vélemények értékelésében. In: *Med et Jur*. 2016/1. sz.
- Kovács Gábor (2020a): Igazságügyi szakértő alkalmazása a büntetőeljárásban. In: Szakály Zsuzsa (szerk.): *Szakkérdésekről szakértőknek – Igazságügyi szakértőkre vonatkozó jogi kérdések tudományos és gyakorlati megközelítésből*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest.
- Kovács Gábor (2020b): Az ítéletalkotás csapdái. In: Madai Sándor - Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.) *Sic itur ad astra: Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest.
- Kovács Gábor – Nogel Mónika (2017): Activity of Forensic Experts and Quality Assurance in Hungary. In: *Forensic Science International*. 277.
- Kovács Gábor (2021): Forenzikus tudományok ostrom alatt. In: *Belügyi Szemle*. 2021/10. sz.
- Kovács Gábor (2022): A krimináltechnikai szakértők és szaktanácsadók igénybevétele és jogállása. In: Fenyvesi, Csaba; Herke, Csongor; Tremmel, Flórián (szerk.): *Kriminalisztika*. Ludovika Kiadó, Budapest.
- Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoport (2017): Összefoglaló vélemény. Az ítéletei bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései. (Elérhető: https://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefogl_velemeny_iteleti_bizonyossag.pdf. Letöltés ideje: 2022. június 26.)
- Móra Mihály – Kocsis Mihály (1961): *A magyar büntetőeljárás jog*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Nogel Mónika (2018). *Az igazságügyi szakértői vélemények hitelt érdemlősége a büntetőeljárásban*. (Elérhető: <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/18019>. Letöltés ideje: 2021. november 10.)
- Nogel Mónika (2019a): A szakértői bizonyítással szemben támasztott követelmények szigorodása az Amerikai Egyesült Államokban. In: *Jog-Állam-Politika*. 2019/3. sz.
- Nogel Mónika (2019b): Az igazságügyi szakértői szakterületek tagolása és a szakértői kompetencia. In: *Ügyészek Lapja*. 2019/3. sz.
- Nogel Mónika – Pádár Zsolt – Czebe András – Kovács Gábor (2019): Legislation of forensic DNA analysis in Hungary – Past, present and future. In: *Forensic Science International Genetics Supplement*. 2019/1.
- Nogel Mónika (2020): *A szakértői bizonyítás aktuális kérdései*. HVG-Orac, Budapest.
- Potapov, S. M. (1938): *Issledovanyie dokumentov*. Kriminalisztika, Moszkva.
- Tremmel, Flórián (2006): *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Dialóg Campus, Pécs.
- Roberts, P. (2015). Paradigms of forensic science and legal process: a critical diagnosis. In: *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 370(1674), 20140256.
- Zódi Zsolt (2017): A bírósági ítéletek adatbázisa mint Big Data. In: *Statisztikai Szemle*. 95/5. sz.

JOGFORRÁSOK:

- 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről.
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.
- 2005. évi XC. törvény az elektronikus információszabadságról.
- 13/2016. (VI. 29.) IM rendelet az igazságügyi szakértők statisztikai adatszolgáltatásáról, a kamarai költségátalány bevallásának és megfizetésének szabályairól, valamint az igazságügyi szakértő által vezetett adattovábbítási nyilvántartásról.
- 9/2006. (II. 27.) IM rendelet az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről.

Szerényi Gábor, *Corpus delicti*